

Anadyr, rundt om Sibiriens nordøstlige hjørne. Det var dermed bevist, at Asien ikke var landfast med Amerika, men at de to kontinenter var adskilt af et stræde. Müllers grundige redegørelse, der er en af de mest interessante kilder i dette bind, publiceres for første gang in extenso. Den blev af Bering sendt til Sankt Petersborg. Her insisterede regeringen på, at kortlægningen af den østligste Ishavskyst skulle genoptages trods truslen fra ismasserne og den fjendtlige befolkning på landjorden.

Flere af kilderne omhandler konflikterne i Okhotsk mellem ekspeditionsledelsen og den stedlige distriktskommandant, Grigorij Skornjakov-Pisarev, som blev beskyldt for at lægge hindringer i vejen for fødevareforsyningen til de sultne flådeofficerer, matroser, skibstømrere og arbejdsmænd, der byggede skibene til de planlagte stillehavssejladser. Berings indberetninger gav til sidst det ønskede resultat. I december 1737 besluttede den russiske regering at afskedige den selvhævende distriktskommandant. Men det fik kombattanterne først at vide mange måneder senere.

De tre skibe, der under Spangbergs ledelse skulle finde en handelsrute til Japan, var færdigbygget allerede i september 1737. På grund af proviantmangel beordrede Bering imidlertid, at sejladsen skulle udskydes til den følgende sommer. I 1738 nåede Spangberg som bekendt ikke helt ned til Japan, men kun til 45 grader nordlig bredde. På vejen fik han spottet 32 øer syd for Kamtjatka og gjort flere nyttige observationer. En dansk oversættelse af hans tjenstlige afrapportering til Bering har de to udgivere tidligere offentliggjort i *Kommandøren og konen. Arkivfund om danske deltagere i Vitus Berings ekspeditioner* (1997).

Publikationsserien kulminerer med de følgende bind, hvor vi kan vente nye oplysninger om Spangbergs møde med Japan i 1739 samt Berings og Aleksej Tjirikovs berømte opdagelsesrejse til Nordamerika i 1741.

Hans Bagger

| Einar Lund Jensen: *Rejsen til landets ende. Historier om 1800-tallets indvandring fra Østgrønland til Kap Farvel*, Museum Tusulanums Forlag, København 2014, 190 s., 198 kr. (findes også på grønlandsk).

Einar Lund Jensens bog fortæller historien om 1800-tallets møde mellem østgrønlandere og beboerne ved de sydligste posteringer af (dansk) handelskolonialisme og (især tysk/herrnhutisk) mission. Dermed beskrives et spændende kulturmøde mellem ikke alene, som det fremgår i indledningen, grønlandske, danske og tyske, men også mellem koloniserende og ukoloniserede grønlandere. Bogen er skrevet

med baggrund i et tværfagligt forskningsprojekt ved Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning (SILA) i samarbejde med Nanortalik Museum, et projekt, som også omfattede Einar Lund Jensens ph.d.-afhandling *Østgrønlandske indvandrere og mødet med den tyske Brødremission i Kap Farvel området i 1800-tallet* (Kbh. 2013). *Rejsen til landets ende* kan således med en vis ret karakteriseres som en folkeudgave af ph.d.-afhandlingen.

I bogen er der lagt vægt på at beskrive kulturmødet fra østgrønlandernes perspektiv på baggrund af mundtlige overleveringer i kombination med dansk, tysk og vestgrønlandsk kildemateriale. I bestræbelsen på at komme tæt på østgrønlandernes perspektiv formidles eksempelvis to udvalgte „familie-historier“ om ægteparrene Tittus og Birgitte samt Matthæus og Augusta og deres efterkommere. De fire var flyttet til Kap Farvel-området fra østkysten i begyndelsen af 1800-tallet og blev derved både indlemmet i det danske kolonisystem og genstand for den herrnhutiske missionsvirksomhed i området ved Friedrichal. Der er undervejs spændende informationer om den kreativitet, som mødet mellem forskellige kultur- og normsystemer fremkaldte. Eksempelvis betød forbuddet mod polygami, at eventuelle „anden koner“ sandsynligvis blev noteret som enker i kirkebøgerne. På den måde kunne kvinderne nemlig blive i husstanden, uden at reglerne åbenlyst blev brudt.

Som læser er man i gode hænder hos Einar Lund Jensen, der med afsæt i sit fine kendskab til Grønlands historie og sprog formidler i en ligefrem stil. Der er tale om en velfungerende og spændende udgivelse, som særligt udmærker sig med sine flotte illustrationer, kort, tabeller, slægtstavler m.m. Især fotografierne fra det herrnhutiske arkiv medvirker til at gøre fortællingen nærværende og levende.

Derimod er dette ikke en bog, der udfolder moderne kulturmødeteorier. Her er ingen teoretisk funderede overvejelser over kontaktzonen specielle karakter eller over vilkårene for at kommunikere åndelige og verdslige budskaber, begrebs- og sprogligt, hen over kultursystemer. Det er tydeligvis ikke det, der er intentionen, men materialet vækker ikke desto mindre nysgerrigheden i forhold til disse perspektiver. Dermed skriver bogen sig heller ikke aktivt ind i den nyere forskning inden for eksempelvis missionshistorie, der blandt andet ses i det arbejde Anne Folke Henningsen, Christina Petterson, Karen Vallgård og Claire McLisky har lavet. Tilbage står, at der er tale om flot, sikker og veldokumenteret formidling af et spændende tværfagligt forskningsarbejde, der har afdækket indvandringen til Kap Farvel-området fra Østgrønland i 1800-tallet.

Søren Rud